

ВІД АВТОРА

(до зитатів першого видання «Оксиморона»)

Ця книжка містить літературознавчі дослідження, критичні студії та есеї 1996—2008 років — ще незавершеного «педагогічного періоду» мого життя. Так, ці тексти вже видавалися, але книжка — це зримо. Та й зручно мати праці, до яких відсилаєш своїх студентів, зібрані в одному томі, адже до періодики, де вони початково публікувалися («Наукові записки НаУКМА», «Магістеріум», «Слово і час», «Сучасність», «Мандрівець» та ін.), студент доходить набагато тяжче, а він, як відомо, і так недосипа. Відтак своїм рішенням видати книжку я завдячую, головним чином, моїм студентам, адже уважною рецепцією цих текстів і творчим аудиторним діалогом вони надихнули мене на це видання.

Об'єктом цих студій здебільшого є українська поезія ХХ — початку ХХІ століть, і тому я називаю її «Оксиморон». Звісно, не тому, що *українська* — надзвичайно розвинута і багата, рівна серед рівних у морі світової літератури, а тому, що *література* і, зосібна, — *поезія*. Як відомо, оксиморон, або оксюморон (грец. ὀξύμωρον — дотепна дурниця, розумна нісенітниця), — це стилістична фігура, поєднання змістовно непокєднуваного, суперечлива єдність, смисловий парадокс, наприклад: «гіркий мед», «жорстока ніжність», «Дніпро утік — осталась лиш вода».

Поезія нині? Кого це обходить? Який прагматичний сенс у медитаціях над віршами, коли ставки за банківським кредитом зростають, рештки недорубаних карпатських лісів разом із ґрунтом сповзають людям на голови, а чужий флот веде воєнні дії з території суверенної України? Ніякий. Я кажу це без жодної патетики, бо між дійсністю і поезією справді немає прямих кореляцій, адже онтологічна конфігурація цих даностей інша. З другого боку, якщо не буде ладу в головах і душах, то звідки він візьметься на землі, в суспільній дійсності? Принагідно ризикну ствердити, що предметом моїх розмислів є не так поезія як мовно-літературний конструкт, словесна техніка і жанр (сукупність віршознавчих питань), як динамічне звершення поетичного акту в людській свідомості та його доступний для розпізнавання «продукт» (сукупність філософсько-естетичних і гуманістичних питань).

ВІД УПОРЯДНИЦІ ДРУГОГО ВИДАННЯ

2024-го року у видавництві Олександра Савчука побачила світ досить незвична книжка — «Про людське в Людині: розмови професора Володимира Моренця з управлінцями в Києво-Могилянській бізнес-школі» (Харків—Київ, 2024, 336 с.), створена на основі усних розмов знаного літературознавця зі слухачами Києво-Могилянської бізнес-школи, представниками українських бізнес-еліт. Вона зафіксувала розгортання і тривання думки відомого інтелектуала щодо проблем і викликів сьогодення, їхніх етичних і естетичних вимірів, які виражаються категоріями: «Людина», «Час», «Совість», «Слово», «Сенс», «Мова», «Мораль», «Чесність», «Довіра» тощо.

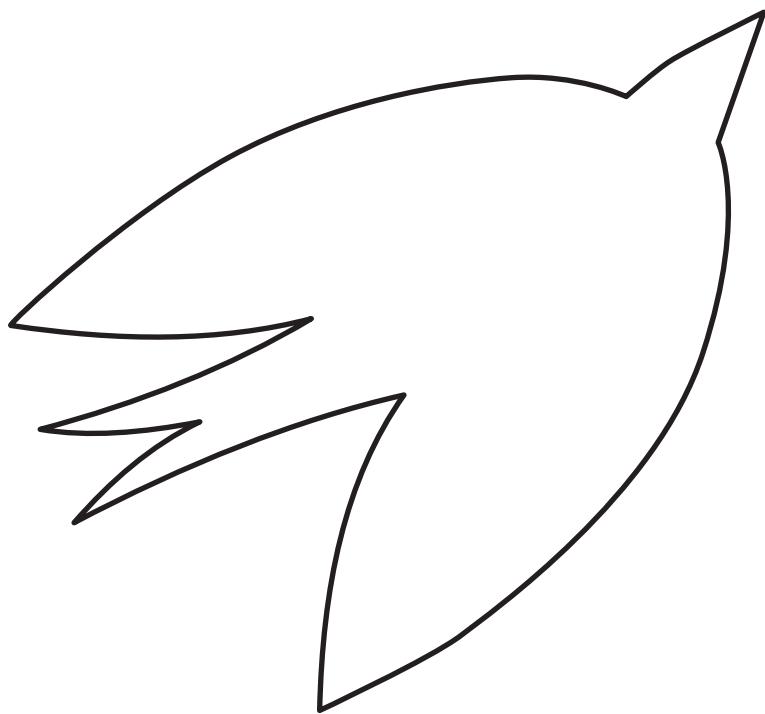
Минув рік, який засвідчив потребу в такому слові, важливість заглиблення в питання моралі й цінностей, постійного вибору та вічного пошуку. Успішний проєкт, реалізований харківським видавництвом Олександра Савчука за підтримки випускників Києво-Могилянської бізнес-школи, сфокусував увагу на питанні світогляду професора Володимира Моренця, який «на сторожі» своєї діяльності завжди ставив Слово, мов певний камертон. Ще до того, як Володимир Моренець прийде в аудиторію до представників бізнесу, спілкування з якими додавало йому оптимізму щодо майбутнього держави, він сформує свій літературознавчий доробок і сформується сам як інтелектуал із чіткою громадянською позицією, який не боїться називати речі своїми іменами чи то в літературознавстві, чи то в суспільному житті. От тому і виникло бажання перепрочитати його літературознавчі студії, які найповніше були зібрані у книжці «Оксиморон. Літературознавчі статті, дослідження, есеї» (Київ, 2010).

До цього видання ввійшли праці В. П. Моренця від 1996 до 2008 року, як зазначено в авторській передмові. Деякі з них, написані на початку 1990-х, мали його авторські доповнення та переробки вже в 2000-х, про що свідчать дати під статтями. Часові межі «Оксиморону» — це роки його викладацької діяльності в Києво-Могилянській академії, «ще не завершеного “педагогічного періоду” мого життя» — скаже В. Моренець. Найважливішим адресатом «Оксиморону» автор бачив своїх студентів, яким легше буде читати його студії, зібрані в одному томі. Він зазначає, що всі ці праці були десь і колись надруковані, але «книжка — це зримо».

0	K	Σ
И	М	0
P	0	N

РОЗДІЛ І

ЛЮДИ І ЯВИЩА

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ КАНОН: МІФИ І РЕАЛЬНІСТЬ

У своїх міркуваннях ми будемо виходити із таких методологічних засад: як підсумок загальних історико-теоретичних уявлень про дане національне письменство, естетичних смаків та уподобань, а також певних ринкових механізмів **сучасний літературний канон** на кожний даний момент наділений усталеністю і як такий виступає складовою національної культурної традиції;

сучасний літературний канон зазнає модифікацій і змін, які перебувають у жорсткій залежності від динаміки самої національної традиції та логіки її еволюції;

сучасний національний літературний канон формується в наднаціональному літературному просторі як *іманентними* даній літературі, так і трансцендентними їй соціокультурними та філософсько-естетичними чинниками;

літературний канон є не тільки об'єктом спостереження, а й суб'єктом саморозвитку кожної національної літератури і в кожному дану теперішність задає вихідні параметри більшості художніх форм і філософсько-естетичних смислів.

Поки обмежимося цим і спробуємо прояснити підзаголовок, а саме: що є міфом і що є реальністю стосовно нашого, доволі умоглядного предмета? Хоча далі ми тільки про це й говоритимемо, вже тепер є потреба висловити принаймні дві тези. Перша з них така: негативістським міфом сучасної літературознавчої думки є твердження про *відсутність українського літературного канону*. Визнаване а ргіогі, це твердження по-різному обґрунтовується, зокрема, слабким, недостатньо розвинутим критичним дискурсом про нашу літературу впродовж останніх двохсот років (вирішальних у формуванні сучасних літературних канонів інших європейських культур). Як знаємо, третина з цих двох століть припадає на советський період з усіма властивими йому перекрученнями. Себто формуванням літературного канону в Україні буцімто ніхто всерйоз і не займався.

Що можна на це відповісти? В усій виразності класичного набутку, взірцевого переліку імен, творів, а також, що головне, філософсько-естетичних принципів такий канон почав формуватися у XVII ст. стараннями викладачів Києво-Могилянської академії. Ми маємо десятки авторських курсів з поетики, естетики та риторики, присвячених мистецтву слова та його найрепрезентативнішим взірцям. Частина їх на сьогодні описана¹⁾, а більшість — латинською, польською і староукраїнською мовами (йдеться про сотні документів) — ще чекають свого часу в сховищах Національної бібліотеки України ім. Вернадського та Бібліотеки НаУКМА²⁾.

А далі — від праць М. Максимовича, І. Срезневського, М. Тихонравова, А. Пипіна, О. Огоновського, М. Петрова, М. Дашкевича, зусиллями М. Костомарова, П. Куліша, М. Драгоманова аж по фундаментальні студії І. Франка, М. Перетца, М. Грушевського, Лесі Українки включно з модерністською критикою М. Вороного, М. Сріблянського, М. Євшана та їх опонента С. Єфремова українська література описувалася у властивих романтизмові, позитивізмові й ранньому модернізмові поняттях так само дбайливо, як і, приміром, польська. Досить нагадати, що це власне Леся Українка 1900 р. у розвідці «*Новейшая общественная драма*» першою перенесла на слов'янський ґрунт з німецького поняття «новоромантизму», за два роки до того, як його обґрунтував Едвард Порембович у своїй праці 1902 р. «*Poezja polska nowego stulecia*»³⁾.

Але і в найдраматичніші для України десятиліття XX ст. маємо Д. Чижевського, О. Білецького, Ю. Меженка, А. Шамрая, М. Зерова, М. Драй-Хмару, М. Возняка, Є. Маланюка, Ю. Луцького, Ю. Шереха, В. Петрова, Ю. Костецького, не кажучи вже про нині діючих Б. Рубчака, І. Фізера, Г. Грабовича, М. Тарнавського, О. Ільницького, М. Павлишина та багатьох інших, чиї сукупні зусилля аж ніяк не випадає кваліфікувати як «слабкий критичний дискурс» про українську літературу.

Друге пояснення міфічної відсутності літературного канону зводиться до відносної історичної багатомовності українського письменства. З цього робиться висновок про нетяглисть літературного процесу впродовж останнього тисячоліття й відповідну неможливість більш-менш усталеного канону. Здається, Д. Чижевський, Ю. Шевельов, В. Крекотень, М. Яценко, а за ними О. Мишанич, Л. Ушкалов, О. Пахльовська усунули зумисне акцентовані суперечності саме такої ситуації. А проте і подосі нам доводиться

¹Сивокінь Г. Давні українські поетики. Харків : Акта, 2001. 170 с.

²Хижняк З. На шляхах історії // Києво-Могилянська академія в іменах XVII—XVIII ст. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2001. С. 11—18.

³Porębowicz E. *Poezja polska nowego stulecia*. 1902.

переконувати вчений світ, що латина й польська XVI—XVIII ст., а в XIX ст. почасти й російська не суперечать цивілізаційній літературній тягlostі, коли цю останню розуміти не виключно у лінгвістичних, а й філософсько-психологічних категоріях національної ментальності.

Справді, окрім церковнослов'янської, також суто «книжної» мови Східної Європи, й староукраїнської мов давніх хронік та козацьких літописів (Граб'янки, Величка та ін.) українські письменники широко послуговувалися латиною і польською (останній масив описаний у праці Р. Радишевського)⁴. Чи суперечить це формуванню естетичної парадигми українського бароко з відповідним переліком репрезентативних імен і творів? Гадаємо, не більше ніж латиномовна творчість Миколая Рея формуванню польської ренесансної парадигми.

Принагідно згадаємо, що, за спостереженнями Д. Чижевського, суто українські морфологічні форми іменників превалюють уже в «Ізборнику Святослава» 1076 р.⁵, а В. Німчук сьогодні стверджує, що в тексті «Євсеевого Євангелія» 1283 р. відображені практично всі фонетичні особливості української мови XII ст., включно зі слідами її галицького діалекту. С. К. Росовецький переконливо довів наявність українських мовних форм (фонетичних, морфологічних і лексичних) у тексті «Слова о полку Ігоревім»⁶.

Інакше кажучи, староукраїнська мова дискурсивно присутня в церковнослов'янських списках давніх пам'яток, що, на тверде переконання Ю. Шевельова, свідчить про паралельне функціонування книжної церковнослов'янської і живої розмовної староукраїнських мов⁷. Усе це природно екстраполюється на решту «книжних» мов української літератури й потісняє лінгвістичний аргумент на маргінесі полеміки про тягlostь літературного процесу.

До міфів ми ще повернемося. А поки друга з обіцяних тез, яка стосується того, що ж є *незаперечною реальністю* описуваного предмета. На нашу думку — це теперішня **відкритість, розконсервованість** українського літературного канону, що в останні 10 років зі стану академічного спокою перейшов у стан критичної потривоженості. Це не криза предмета і не втрата предмета, а тільки прискіплива ревізія його різних аспектів. Це не ставить

⁴Radyshevskiy R. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część I. Monografia. Wydawn. Oddz. Polskiej Akademii Nauk, Kraków, 1996. 283 s.

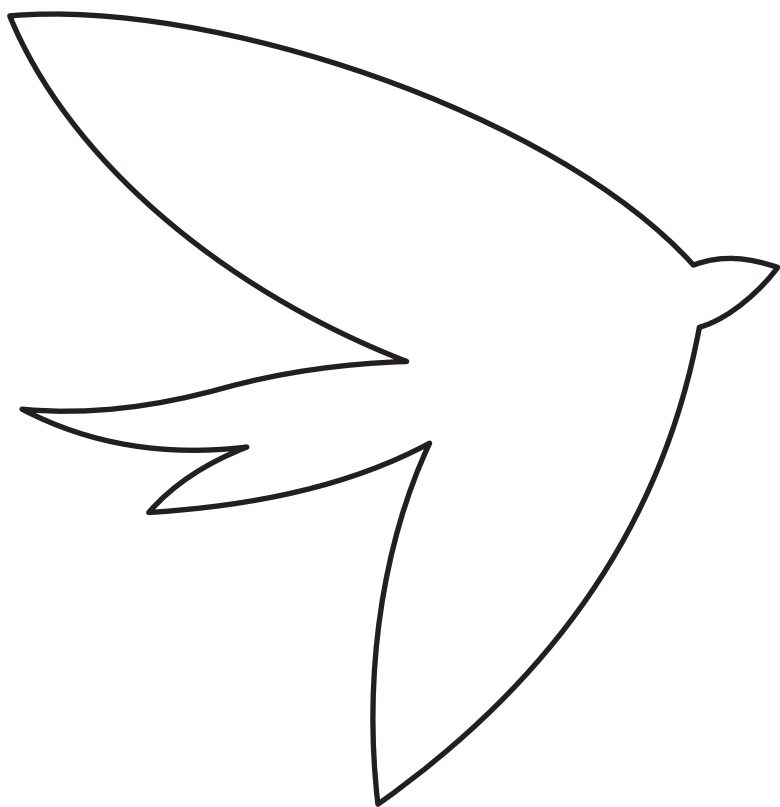
⁵Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). Тернопіль : МПП Презент, 1994. С. 102—105.

⁶Росовецький С. К. «Слово о полку Ігоревім» у контексті спадкоємних зв'язків давньої російської та староукраїнської літератур // Радянське літературознавство. 1985. №7. С. 28—33.

⁷Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / пер. з англ. С. Вакуленко, А. Даниленко. Харків : Акта, 2002. 1054 с.

РОЗДІЛ III

СТИЛЬОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

СТИЛЬОВІ НАПРЯМИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

(друга половина XX ст.: спроба типізації)

У своїх розмислах ми виходитимемо з найзагальнішого розуміння стилю як «сукупності ознак, які характеризують твори певного часу, напряму, індивідуальну манеру письменника». Ми також зосереджуватимемося на тому «спільному, що об'єднує творчість ряду митців, споріднену тематику, способом створення художнього світу», погоджуючись, що «тут стиль збігається з мистецьким напрямом, течією»¹⁾. Відповідно ми зосереджуватимемося на явищах та інтенціях загального порядку, що зумовлюють собою саме такий, а не інший профіль жанру даного часу, тоді як самі ці явища та інтенції виводитимемо з індивідуальних поетик, в яких вони, на наш погляд, заявили про себе найвиразніше.

Сказане означає, що творчі індивідуальності цікавлять нас остільки, оскільки виступають яскравими репрезентантами певних стильових течій (або напрямів), що не завжди збігається з літературним масштабом конкретної постаті. Ну хоч би тому, що як завгодно вагома поетична творчість ім'ярек може визначатися стильовою парадигмою попереднього часу або, навпаки, містити в собі ідейно-естетичні матриці, яких ми ще не можемо дефініювати, бо ними заповідає себе наше літературне майбутнє. Себто в плані персоналій дослідження має вибірковий характер і може далеко розбігатися з усталеною ієрархічною картиною української поезії другої половини XX століття. Не приховуємо й того, що наші акценти можуть прислужитися корекції цієї картини при тому, що вони аж ніяк не претендують на остаточність і розставляються нами з бентежною свідомістю перших кроків у химерному стильовому полі сучасності.

Чи не більшою мірою сказане стосується і самих стильових напрямів, виразність яких різко *понижується* з перенесенням погляду на близькі до нас у часі поетичні явища, не кажучи вже про день теперішній, стильовий профіль якого ми вповні бачити просто *не можемо*. Хіба що спробуємо сило-

¹⁾Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : ВД «Академія», 1997. С. 656.

ВІДКРИВАТИ НОВІ СМИСЛИ: МОДЕРНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ВОЛОДИМИРА МОРЕНЦЯ

Цей текст був написаний у 2013 р., після захисту дисертації, науковим консультантом якої був Володимир Моренець. Власне постання цієї розвідки зумовлювалося прагненням пролонгувати своє перебування у просторі його оригінальних спостережень, зауважень, ідей, візій. А також — намаганням зрозуміти Моренцеві погляди не в окремих текстуальних явленнях, а як певну динамічну цілісність, яка творилася в тасі і яка глибинно та тогню виражала провідні тенденції цього тасу. Не можна не помітити, що Моренець йшов попереду свого тасу, вловлюючи та формулюючи те, що згодом буде «побазене» іншими.

Його тексти дивували, захоплювали, інспірували — доглибною обізнаністю в літературному процесі (свою основну увагу Моренець зосереджував на українській поезії); проникненням в суть того, що він осмислював і про що писав; особливою рефлексійною налаштованістю оповіді, де показовим був виразно явлений момент саморефлексій; живою, пластичною мовою, яка передавала тонкі нюанси авторських суджень та оцінок. Мабуть, Моренець був найхаризматичнішим автором свого тасу, що послідовно вибудовував модерний літературознавчий проєкт в українському культурному просторі. Цей проєкт розгортався у феноменологічному осягненні структур досвіду та свідомості, герменевтичному прогитанні знакових текстів, вивченні індивідуальних стильових властивостей письма окремого автора та загальних стильових тенденцій певного періоду. Свою дослідницьку увагу Моренець зосереджував на ХХ ст. — періоді, коли в українській літературі розгортається модерне поетичне письмо.

Він поєднував особистісне й пристрасне сприйняття поетичних текстів із осмисленням їх холодним розумом. А головне, його тексти є проявом повноти — захоплень, зусиль, розуміння, любові, самореалізації. Це те, що поставало в тасі і що з нього виломлювалося. Тексти Моренця й далі манять явленою в них повнотою авторського самоздійснення. І гезез це вони є запотребуваними в нашому тасі і, сподіваюся, залишатимуться такими й надалі...

КІЛЬКА ВСТУПНИХ ЗАУВАГ

Українська літературознавча думка другої половини ХХ ст. поставала в різноманітних філософсько-естетичних конфігураціях й являла різні за ступенем осягнення предмета та володіння мовною майстерністю втілення. Творчість Володимира Моренця становить одне з вершинних досягнень у просторі такої думки. Гостре відчуття літературного процесу, його зрушень та перебігів, здатність вловлювати і належним чином формулювати важливі духовні й естетичні проблеми доби, прозоре бачення мистецьких феноменів, глибоке аналітичне мислення і виважене осмислення літературних явищ, тонке чуття художнього слова та мовна майстерність у висловлюванні — все це визначає питомі ознаки письма Володимира Моренця.

Зазвичай кожна історико-літературна доба має свого чільного критика — того, хто найбільш повно та виразно представляє її ситуації та стан справ, хто йде попереду в осягненні новітніх тенденцій в літературному процесі і хто певним чином впливає на подальший розвиток цих тенденцій. Так, ранній український модернізм здобувся на яскравого поціновувача в особі Миколи Євшана, далекоюсяжні суспільно-політичні та літературні тенденції середини 1920-х рр. гостро відрефлектовував Микола Хвильовий, українську емігрантську літературу повоєнного часу проникливо осмислював Юрій Шерех, політична та культурна відлига шістдесятих породила феномен, представником та «першим розумом» якого став Іван Дзюба. На мою думку, кардинальні зміни та новітні тенденції в українському культурному просторі другої половини 1980-х та початку 1990-х рр. найглибше осяг і представив саме Володимир Моренець.

Літературний критик полює на час, і сам є його бранцем. Тому вивчення текстів Моренця дає змогу побачити, як час формує дослідника і як ним же цей час осмислюється. А точніше: як в часі «саморозкривається правда» (Мартін Гайдеггер), і як знавець літератури здатний увиразнити для себе і для своїх читачів мистецьке «явлення істини». До того ж, у такому увиразненні відображається історичний «горизонт» критика, з одного боку, а з іншого — його здатність (як людини мислячої) долати часове й долучатися до універсального. Недаремно в інтерв'ю перед своїм сорокаріччям Моренець скаже, що «аби спокійно працювати з художнім словом, треба бути ідеалістом». Його тексти демонструють не лише індивідуальну еволюцію автора, а й репрезентують доволі непросте становлення літературно-критичної і історико-літературної думки в Україні в часах середини 1970-х та першого десятиліття 2000-х рр.

Оперативне реагування на явища і проблеми поточного літературного процесу є завданням літературної критики. Натомість вписування цих

явищ та проблем в широкий контекст духовного розвитку нації, в ракурси історичної поетики загалом і саморозвитку жанру зокрема, у загальну лінію творчої еволюції письменника тощо — це мета літературознавства (у вузькому значенні цього слова). Частину текстів Моренця складають такі літературознавчі розвідки, де здійснюється фаховий розгляд літературних явищ. У значній кількості випадків ці явища наближені до дослідника, вони ще не дистанційовані в часі. А це суттєво ускладнює історико-літературний аналіз. Моренець виявляє ґрунтовне знання свого предмета, здатність аналітично мислити й виражено формувати висновки — ті прикмети, які окреслюють сутність академічного літературознавства.

У теперішні часи на таке літературознавство «вішають всіх собак», звинувачуючи його в нудності та відсутності живої думки. Тексти дослідника доводять протилежне: акти справжнього мислення — це завжди цікаво, бо вони розкривають нові обрії сущого і спонукають до подальших осмислень. А виражене формулювання тверджень (загалом рідкісна серед літературознавців здатність) несе більший пізнавальний потенціал, аніж прокативне судження, в якому «стираються» важливі нюанси явища й одні ознаки перебільшуються, а інші — применшуються. Моренець вписується в контекст академічного літературознавства другої половини ХХ ст., вершинні здобутки якого представлені іменами Івана Фізера, Дмитра Наливайка, Івана Дзюби, Юрія Барабаша, Івана Денисюка... У цьому контексті письмо Моренця має свої характерні ознаки: особлива питальність думки, яка осмислює літературний матеріал і результати власних мисленнєвих актів (відрефлексовує сама себе), підхід до художнього явища з вагомими (теоретичними) набутками філософсько-естетичної думки ХХ ст., здатність здійснювати тонкі інтерпретації подекуди дуже складної образності тощо. Іншими словами, тексти дослідника являють становлення академічного літературознавства в новітній, виразно модерній іпостасі.

Я спробую означити певні епізоди еволюції літературознавчої думки Моренця у вимірах літературної критики, історії та теорії літератури. Найціннішим у працях Моренця є явлення отого дивовижного та захоплюючого стану духовного тривання, в якому органічно поєднано тонке естетичне відчуття й активний мисленнєвий пошук.

СТАНОВЛЕННЯ: «НАВАЖИТИСЬ ВИДОБУТИ ІЗ СЕБЕ ЖИВЕ УЯВЛЕННЯ»

Перша публікація Володимира Моренця пов'язана зі стажуванням у Варшавському університеті у 1973—1974 рр. Будучи студентом філологічно-

СЛОВО ПРО АВТОРА

Володимир Моренець (09.06.1953 — 28.06.2021) — знаний літературознавець і критик, автор праць із історії польського та українського письменства, доктор філологічних наук, професор, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри літературознавства, яка зараз носить його ім'я, та один із будівничих Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Він народився 9 червня 1953 р. у сім'ї філологів не одного покоління. Саме бажання зберегти філологічну родинну традицію після смерті батька у 1969 р., не дати увірватися «логодіцейній ниті» Масальських-Моренців спонукало випускника школи відкласти вбік інтенсивну підготовку до вступу на біофізику і податися на філологію.

1975 р. В. П. Моренець закінчив філологічний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, де навчався з 1970 р. на відділенні славістики («польська і українська мова і література»).

У цей період протягом 1973—1974 рр. стажувався при Варшавському університеті, де працював у бібліотеках та вдосконалював мовну підготовку, неформально спілкуючись із представниками польської інтелектуальної еліти, яка на той час мала трішки більше духовної свободи.

Того ж 1974 р. у журналі «Знання та праця» був презентований один із важливих результатів стажування Володимира Моренця у Польщі — велике інтерв'ю зі Станіславом Лемом, що для амбітного літературознавця-початківця було перемогою і над собою, і над обставинами. Ці польські зустрічі та попередні «ідеологічні відхилення» загальмували на 6 років талановитому випускникові, власнику диплома з відзнакою, розвиток академічної кар'єри. Протягом 1975—1977 рр. В. П. Моренець працював лаборантом Інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при КДУ імені Т. Г. Шевченка, а від 1977 до 1982 року — літературним працівником журналу «Економіка Радянської України».

Від 1979 р. розпочинається 17-річний період активної фахової діяльності Володимира Моренця в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, успіхами й проблемами якого він переймався до останнього, з повагою, теплом і вдячністю говорив про багатьох співробітників.

Протягом 1979—1982 рр. В. П. Моренець навчався в заочній аспірантурі Інституту, після чого успішно захистив кандидатську дисертацію

ПРИМІТКИ

РОЗДІЛ І. ЛЮДИ І ЯВИЩА

Український літературний канон: міфи і реальність

Моренець В. Український літературний канон: міфи та реальність // Наукові записки НАУКМА. 2003. Т. 21 : Філологічні науки. С. 9—18.
Моренець В. Український літературний канон: міфи і реальність // Дивослово. 2011. №6 (651). С. 38—44.

Сучасна українська лірика: модель жанру

Моренець В. Сучасна українська лірика: модель жанру // Сучасність. 1996. №6. С. 90—100.

Теза про Миколу Вороного

Моренець В. Теза про Миколу Вороного // Моренець В. Оксиморон : Літературознавчі статті, дослідження, есеї. Київ: [Аграр Медіа Груп], 2010. С. 34—41.

Володимир Сосюра

Моренець В. Володимир Сосюра. [Вступна стаття] // Сосюра В. Вибрані твори: в 2 томах. Київ, 2000. С. 5—42.

Празька поетична школа

Моренець В. Празька поетична школа // Хроніка 2000. Український культурологічний альманах. 2000. №.29-30. Україна—Чехія. С. 291—305.

Нью-Йоркська група: інтродукція до нових полемік на давні теми

Моренець В. Нью-Йоркська Група: інтродукція до нових полемік на давні теми (уривок з авторської монографії) // Магістеріум. Вип. 29. Літературознавчі студії / [упоряд. Моренець В. П.]. 2007. С. 43—53.

Монолог без реверансів

Моренець В. Монолог без реверансів // Сучасність. 1993. №4. С. 155—158. [рец. на кн.: Юрій Тарнавський. У ра на. Поема. Харків; Нью-Йорк, 1992. 167 с.)]